

Education at a Glance 2007: OECD Indicators

Summary in Slovak

Správa o stave vzdelanosti 2007: Ukazovatele OECD

Zhrnutie v slovenčine

- *Správa o stave vzdelanosti* je výročný prehľad údajov o vzdelávacích systémoch v OECD a partnerských krajinách. Zameriava sa na tieto kľúčové oblasti: účasť a dosiahnuté výsledky vo vzdelávaní; výdavky; celoživotné vzdelávanie a podmienky v školách.
- Vydanie na rok 2007 sa špeciálne venuje terciárnemu vzdelaniu a zisťuje, že napriek jeho rýchlemu rastu zatiaľ nie sú znaky strácania hodnoty získaného vzdelania.
- *Správa o stave vzdelanosti* po prvýkrát skúma otázky efektivity vzdelávania a naznačuje niektoré snahy, ktoré budú potrebné v prípade, že vyučovanie má byť v súlade s reformami v duchu „hodnota za peniaze“, ktoré je možné vidieť v ďalších profesiách.

Správa o stave vzdelanosti je výročný súhrn údajov a analýza o vzdelávaní, ktorú vydáva OECD a ktorá poskytuje bohatú, porovnateľnú a aktuálnu množinu ukazovateľov o vzdelávacích systémoch v 30 členských štátoch OECD a v niekoľkých partnerských ekonomikách. Hlavné pokryté oblasti sú:

- účasť a dosiahnuté výsledky vo vzdelávaní,
- verejné a súkromné výdavky na vzdelávanie,
- stav celoživotného vzdelávania,
- podmienky pre žiakov a učiteľov.

Vydanie na rok 2007 skúma účinky rozširujúceho sa terciárneho vzdelania na pracovné trhy. Počet absolventov vyššieho vzdelania v krajinách OECD sa v posledných desaťročiach značne zvýšil, avšak zodpovedá rastúca ponuka vysokovzdelaných pracovníkov vytváraníu dobre platených pracovných miest? Alebo budú všetci s univerzitným diplomom jedného dňa pracovať za minimálnu mzdu? Pomocou aktuálnych údajov a ukazovateľov porovnateľných v rámci krajín OECD zistila publikácia *Správa o stave vzdelanosti 2007*, že nárast terciárneho vzdelania mal pozitívny vplyv na jednotlivcov aj národné hospodárstva a že doteraz sa nevyskytli žiadne znaky „inflácie“ hodnoty vzdelania.

Po prvýkrát publikácia *Správa o stave vzdelanosti* skúma taktiež otázku efektivity vzdelávania (ukazovateľ B7). Hoci tento ukazovateľ je stále len prieskumný, odhaľuje škálu snáh, ktoré vzdelanie potrebuje na vlastné znovuoobjavenie spôsobmi, akými sa to udialo v iných profesiách tak, aby poskytlo lepšiu hodnotu za peniaze v čase rastúceho tlaku na verejné rozpočty.

Kľúčové zistenia pre toto vydanie:

Bol zaznamenaný podstatný nárast čísel udávajúcich dokončenie sekundárneho vzdelania v rámci OECD.

V 22 z 29 krajín OECD a v partnerských ekonomikách v Estónsku, Izraeli, Ruskej federácii a v Slovinsku má v súčasnosti dokončené aspoň vyššie sekundárne vzdelanie minimálne 60 % dospelých a 26 % má dokončené terciárne vzdelanie. Zo zistení taktiež vyplývajú nasledujúce závery:

– Pomer ľudí vo veku 25 až 34 rokov v členských štátoch OECD, ktorí dosiahli vyššie sekundárne vzdelanie, je priemerne o 13 percentuálnych bodov vyšší ako vo vekovej skupine 45 až 54 rokov.

– Vo všetkých krajinách OECD má titul z vedných odborov až viac než trikrát viac mladších dospelých ľudí (25 až 34 rokov) než starších dospelých ľudí (55 až 64 rokov). V prípade inžinierskych odborov je však tento pomer nižší ako dva. V Dánsku, Nemecku, Maďarsku a Nórsku bude onedlho viac inžinierov opúšťať pracovný trh než doň v posledných rokoch vstúpilo.

– Mladší ľudia viac inklinujú k spoločenským vedám, ekonomike a právu.

Tabuľka A1.1a. Dosiahnuté vzdelanie: dospelá populácia (2005)

Country	Upper secondary	Lower tertiary	Upper tertiary
Algeria	60	26	10
Argentina	60	26	10
Australia	60	26	10
Austria	60	26	10
Bahrain	60	26	10
Bangladesh	60	26	10
Belgium	60	26	10
Brazil	60	26	10
Bulgaria	60	26	10
Canada	60	26	10
Chile	60	26	10
China	60	26	10
Czechia	60	26	10
Denmark	60	26	10
Egypt	60	26	10
Estonia	60	26	10
France	60	26	10
Germany	60	26	10
Greece	60	26	10
India	60	26	10
Indonesia	60	26	10
Ireland	60	26	10
Israel	60	26	10
Italy	60	26	10
Japan	60	26	10
Korea	60	26	10
Lithuania	60	26	10
Luxembourg	60	26	10
Malaysia	60	26	10
Mexico	60	26	10
Netherlands	60	26	10
New Zealand	60	26	10
Norway	60	26	10
Poland	60	26	10
Portugal	60	26	10
Romania	60	26	10
Russia	60	26	10
Slovakia	60	26	10
Slovenia	60	26	10
Spain	60	26	10
Sweden	60	26	10
Switzerland	60	26	10
Taiwan	60	26	10
Tanzania	60	26	10
Turkey	60	26	10
USA	60	26	10

Takmer tretina dospelého obyvateľstva sa venovala týmto vedám, zatiaľ čo mladší dospelí ľudia majú až 3,5-krát viac titulov z týchto odborov než starší dospelí ľudia.

– Pomer mladších a starších vekových skupín študujúcich pedagogiku sa v rámci krajín OECD blíži k 1. V Dánsku, Holandsku, Nemecku, Spojenom kráľovstve a Švédsku je tento pomer nižší ako 1, čo signalizuje možný problém pri hľadaní náhradných pedagógov, keď staršia generácia odíde v nadchádzajúcich rokoch do dôchodku.

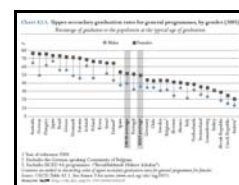
Viac mladých ľudí končí vyššie sekundárne vzdelanie a pomer pohlaví sa posúva.

Od roku 1995 vzrástla miera dokončenia vyššieho sekundárneho vzdelania priemerne o 7 % v rámci krajín OECD s porovnateľnými údajmi. V 21 z 24 krajín OECD prekračuje miera dokončenia vzdelania 70 %, pričom vo Fínsku, Grécku, Írsku, Japonsku, Kórei, Nemecku a Nórsku je to 90 % alebo viac. Okrem toho sa znižuje rozdiel medzi mierami dokončenia vzdelania v Mexiku a Turecku a ďalších krajinách OECD.

– V súčasnosti dokončuje vyššie sekundárne vzdelanie viac žien než mužov – čo je opak historického modelu. Mieru dokončenia vzdelania sú nižšie u žien než u mužov len v Kórei, Švajčiarsku a Turecku a rovnaké len v partnerskej ekonomike v Slovinsku.

– Hoci v mnohých krajinách je vyššia účasť mužov na odbornom vzdelávaní, takmer v polovici zastúpených krajín nie je medzi pohlaviami žiadny rozdiel alebo je miera účasti žien vyššia.

[Graf A2.3. Mieru dokončenia vyššieho stredného vzdelania pre všeobecné programy, podľa pohlaví \(2005\)](#)

Počet absolventov terciárneho vzdelania taktiež stúpa.

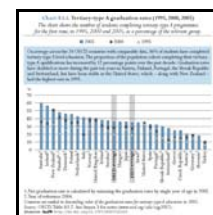
V rámci 24 krajín OECD s porovnateľnými údajmi priemerne 36 % študentov v príslušnej vekovej skupine získalo tradičný vysokoškolský titul. Vo Fínsku, Portugalsku, Rakúsku, na Slovensku, vo Švajčiarsku a v Taliansku sa miery dokončenia vzdelania za posledných 10 rokov zdvojnásobili. Medzi jednotlivými krajinami však existujú značné rozdielnosti medzi mierami študentov, ktorí úspešne dokončia vysokoškolské alebo odborné terciárne vzdelanie. Z ukazovateľov vyplývajú nasledujúce zistenia:

– Mieru dokončenia štúdiá na tradičných univerzitách sú v rozsahu od menej ako 20 % v Nemecku, Rakúsku a Turecku až po viac než 40 % v Austrálii, Dánsku, Fínsku, Holandsku, na Islande, Novom Zélande, v Nórsku, Poľsku a Taliansku.

– Miera dokončenia vzdelania v prípade kratších programov zameraných na odbornú prípravu predstavuje 9 % a 1,3 % pre programy, ktoré vedú k pokročilému výskumnému vzdelaniu.

– V rámci 19 krajín OECD s dostupnými údajmi nedokončí štúdium priemerne 30 % študentov terciárneho štúdiá.

[Graf A3.1. Mieru dokončenia terciárneho vzdelania typ A \(1995, 2000, 2005\)](#)

Existujú značné odchýlky v pomeroch mladých ľudí, ktorí očakávajú, že budú navštevovať terciárne vzdelanie.

57 % 15-ročných mladých ľudí v krajinách OECD očakáva, že budú študovať na univerzite, avšak táto miera je rôzna od 95 % študentov v Kórei až po len 21 % v Nemecku. Ukazovatele uvádzajú, že očakávania sa v rámci krajín líšia podľa individuálnych úrovní prospechu, pohlavia, sociálno-ekonomického zázemia a prisťahovaleckého statusu.

– Údaje zhromaždené v roku 2003 prostredníctvom programu OECD na medzinárodné hodnotenie študentov (PISA) uvádzajú, že očakávania 15-ročných študentov, pokiaľ ide o dokončenie univerzitného vzdelania, sú úzko späté s ich prospechom v matematike a jazyku.

– Bez ohľadu na svoje relatívne akademické schopnosti 15-roční študenti s nižším sociálno-ekonomickým zázemím menej očakávajú dokončenie terciárneho vzdelania ako študenti z vyšším sociálno-ekonomickým zázemím.

– Vo väčšine krajín 15-roční študenti s prisťahovaleckým zázemím viac očakávajú dokončenie univerzitného vzdelania než ich domáci spolužiaci. Relatívne očakávania týchto študentov sú ešte vyššie pri porovnaní s domácimi študentmi s podobnými vlohami a sociálno-ekonomickým zázemím.

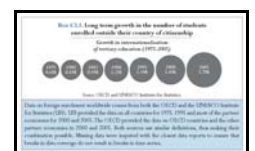
Školy a spoločnosti čelia veľkým výzvam pri integrácii prisťahovalcov.

Medzinárodná migrácia sa stala kľúčovou otázkou vo väčšine krajín OECD, pričom rozpútala intenzívnu diskusiu o úspešnej integrácii prisťahovalcov do spoločnosti a pracovného trhu. Program PISA pridáva dôležitú novú perspektívu do diskusie posúdením úspechu vzdelávania 15-ročných študentov z prisťahovaleckých rodín. Je jasné, že pred vzdelávacími systémami ležia vážne výzvy, obzvlášť v Európe. Z ukazovateľov vyplývajú nasledujúce zistenia:

– Spomedzi 14 krajín OECD so značným podielom prisťahovalcov zaostávajú študenti z prvej generácie za svojimi domácimi rovesníkmi na matematickej škále programu PISA priemerne o 48 bodov, čo je ekvivalent pokroku za viac než školský rok. Zaostávanie študentov druhej generácie je stále značných 40 bodov. V Kanade, Luxembursku, Švajčiarsku a Švédsku a v partnerskej ekonomike v Hong Kongu-Číne je prospech študentov druhej generácie značne lepší než u študentov prvej generácie, pričom medzera v prospechu sa zmenšila o 31 bodov vo Švajčiarsku a o 58 bodov vo Švédsku.

– Zaostávanie študentov s prisťahovaleckým pozadím sa medzi jednotlivými krajinami značne líši, a to od nepodstatných hodnôt v Austrálii, Kanade a na Novom Zélande až po viac než 90 bodov v Belgicku a Nemecku, dokonca aj v prípade detí druhej generácie.

Rámček C3.1. Dlhodobý rast počtu študentov zapísaných na štúdium v zahraničí v krajine mimo svojho štátneho občianstva

Len pár krajín si môže dovoliť spoliehať sa na bohaté rodiny a/alebo rodiny s bohatým ľudským kapitálom, že dodajú spoločnosti vysokovzdelaných jednotlivcov.

Medzi jednotlivými krajinami sú značné rozdiely v tom, ako úspešne umožňujú študentom z robotníckych rodín zúčastňovať sa vyššieho vzdelania. Pokles nekvalifikovaných pracovných miest v rozvinutých krajinách naznačuje riziko, že pracovníci s nízkou kvalifikáciou sa stanú rastúcim sociálnym bremenom a môžu čeliť prehlbujúcej sa nerovnoprávnosti. Vytvorenie rovnakých podmienok pre bohatých a menej bohatých nie je len záležitosťou rovnoprávnosti, ale taktiež spôsobom na vytvorenie širšieho zázemia pre vysokokvalitné pracovné miesta a tým zvyšovanie celkovej konkurencie na trhu práce. Z ukazovateľov vyplývajú nasledujúce zistenia:

– V mnohých krajinách je oveľa vyššia pravdepodobnosť, že študenti navštevujú vyššie vzdelávanie, ak ich otcovia absolvovali vyššie vzdelanie. Írsko a Španielsko poskytujú najspravodlivejší prístup k vyššiemu vzdelaniu, zatiaľ čo v Rakúsku, Francúzsku, Nemecku a Portugalsku je u študentov z robotníckych rodín len polovičná pravdepodobnosť, že navštevujú vyššie vzdelávanie v porovnaní s ich podielom medzi obyvateľstvom.

Čím dlhšie sa jednotlivci vzdelávajú, tým väčšia je pravdepodobnosť, že budú v pracovnom procese a zarobia viac.

Hospodárstva krajín OECD sa čoraz viac spoliehajú na stabilnú dodávku vysokovzdelaných pracovníkov a tento trend má tendenciu posilňovať. Keďže obyvateľstvo v krajinách OECD starne, vyššie úrovne vzdelania a dlhšia účasť v pracovnom procese pomôžu znížiť miery závislosti a pomôžu zmierniť záťaž financovania verejných dôchodkov. Z ukazovateľov vyplývajú nasledujúce zistenia:

– Vo väčšine krajín OECD je miera zamestnanosti priamo úmerná s úrovňou dosiahnutého vzdelania. Okrem niekoľkých výnimiek je miera zamestnanosti u absolventov terciárneho vzdelania značne vyššia než v prípade absolventov vyššieho stredného vzdelania.

– Rozdiely v miere zamestnanosti medzi mužmi a ženami sú zreteľnejšie medzi skupinami s nižším vzdelaním. Medzi ľuďmi bez sekundárneho vzdelania je šanca zamestnať sa o 23 % vyššia u mužov než u žien. Táto hodnota klesá na 10 percentuálnych bodov v prípade najvyššieho vzdelania.

– V rámci 25 krajín OECD a partnerskej ekonomiky Izraela bol príjem u ľudí s vysokoškolským titulom a pokročilým výskumným vzdelaním aspoň o 50 % vyšší ako u ľudí, ktorých najvyššia úroveň dosiahnutého vzdelania bola nižšia ako vyššie sekundárne vzdelanie.

Graf A9.1. Súkromná vnútorná návratnosť pre jednotlivca získavajúceho vysokoškolský diplom, ISCED 5/6 (2003)

Krajiny OECD vynakladajú 6,2 % spoločného HDP na vzdelávacie inštitúcie a začínajú viac myslieť na efektivitu svojich vzdelávacích systémov.

Rozmach vzdelania bol sprevádzaný obrovskými finančnými investíciami. V krajinách OECD v rokoch 1995 až 2004 vzrástli výdavky na vzdelávacie inštitúcie spolu na všetkých úrovniach vzdelania priemerne o 42 %. Ukazovatele uvádzajú, že v rámci krajín OECD je možné zvýšiť výsledky vzdelávania o 22 % za zachovania aktuálnej úrovne výdavkov. Ďalšie zistenia:

– Výdavky na základné vzdelávacie služby (okrem výskumu a vývoja a pomocných služieb) v terciárnych inštitúciách boli priemerne 7 664 amerických dolárov na študenta, pričom sú v rozsahu od menej ako 4 500 dolárov v Grécku, Poľsku, Taliansku a Turecku až po viac než 9 000 dolárov v Austrálii, Dánsku, Nórsku, Rakúsku, Švajčiarsku a USA.

– Krajiny OECD vynakladajú priemerne 81 485 amerických dolárov na študenta počas trvania primárneho a sekundárneho vzdelania, pričom tieto výdavky sú v rozsahu od menej ako 40 000 dolárov v Mexiku, Poľsku, na Slovensku a v Turecku až po viac než 100 000 v Dánsku, na Islande, v Luxembursku, Nórsku, Rakúsku, Švajčiarsku a USA.

– Nižšie výdavky na jednotlivca neznamenajú nižšie dosiahnuté výsledky. Napríklad kumulatívne výdavky Kórey a Holandska sú nižšie ako priemer OECD, napriek tomu patria oba štáty podľa prieskumu PISA 2003 medzi krajiny s najlepšimi výsledkami.

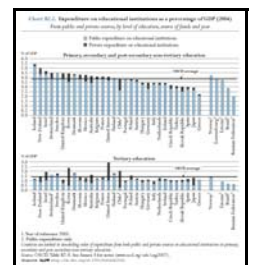
Graf B2.1. Výdavky na vzdelávacie inštitúcie ako percento HDP pre všetky úrovne vzdelania (1995, 2004)

Súkromné zdroje financovania vzdelávania sú čoraz dôležitejšie...

Krajiny OECD priemerne vynakladajú 13,4 % celkových verejných výdavkov na vzdelávacie inštitúcie, avšak táto hodnota je v rozsahu od menej ako 10 % v Českej republike, Grécku, Japonsku, Nemecku a Taliansku až po viac ako 20 % v Mexiku a na Novom Zélande. V roku 2004 pochádzalo priemerne 87 % výdavkov na všetkých úrovniach vzdelania z verejných zdrojov. Vo všetkých krajinách s dostupnými porovnateľnými údajmi v rokoch 1995 až 2004 vzrástli verejné výdavky spolu na všetkých úrovniach vzdelania. Avšak v takmer troch štvrtinách týchto krajín súkromné výdavky vzrástli ešte viac. Približne 24 % výdavkov na terciárne vzdelanie a 20 % výdavkov na predškolské inštitúcie pochádzalo zo súkromných zdrojov.

Graf B2.2. Výdavky na vzdelávacie inštitúcie ako percento HDP (2004)

Školné v krajinách OECD sa značne líši.

Vo štvrtine krajín OECD (severské krajiny, Česká republika, Írsko a Poľsko) sa neplatí žiadne školné. Na druhej strane, školné vo verejných inštitúciách pre miestnych študentov v jednej štvrtine krajín OECD a partnerských ekonomik je vyššie ako 1 500 amerických dolárov.

– Krajiny OECD, kde študenti musia platiť školné a môžu čerpať výhody obzvlášť veľkých verejných dotácií, nevykazujú nižšie úrovne prístupu k terciárnemu vzdelaniu typu A v porovnaní s priemerom OECD.

Ludia využívajú vzdelávacie príležitosti v skoršom aj neskoršom veku, a čoraz viac z nich chce študovať v zahraničí.

Hoci medzi jednotlivými krajinami existujú značné rozdiely v miere účasti na neformálnom vzdelávaní a výcviku pre dospelých, ktorý súvisí so zamestnaním, v štyroch krajinách OECD – Dánsku, Fínsku, Švédsku a USA – sa v priebehu predchádzajúcich 12 mesiacov zúčastnilo takého typu vzdelávania a výcviku vyše 35 % populácie vo veku 25 až 64 rokov.

– Dospelí s vyššími úrovňami dosiahnutého vzdelania sa viac zúčastňujú na neformálnom vzdelávaní a výcviku pre dospelých, ktorý súvisí so zamestnaním, než dospelí s nižším dosiahnutým vzdelaním.

– Vo viac než polovici krajín OECD je 70 % detí vo veku 3 až 4 roky zapísaných do predškolských alebo primárnych vzdelávacích programov. V 19 európskych krajinách OECD dosahuje tento pomer 75,9 %.

– V roku 2005 bolo vyše 2,7 milióna študentov terciárneho vzdelávania zapísaných na štúdium v zahraničí v krajine mimo svojho štátneho občianstva, čo predstavuje 5-percentný medziročný nárast zahraničných študentov.

Vyučovaci čas, platy učiteľov a pomer študentov a učiteľov sa medzi jednotlivými krajinami značne líšia.

Rozhodnutia, koľko hodín a rokov študenti trávajú v triede, a predmety, ktoré študujú, odrážajú národné priority a preferencie. Vzdelávanie taktiež formujú aj rozpočtové dôvody. Platy učiteľov predstavujú najväčšiu jednotlivú nákladovú položku pri poskytovaní školského vzdelávania a ako také sú kritickým faktorom pre rozhodujúcich činiteľov, ktorí sa snažia zachovať kvalitu vzdelávania a držať výdavky na uzde. Hoci veľkosť triedy sa stala horúcou témou v mnohých krajinách OECD, dôkazy o jej vplyve na prospech študentov sú zmiešané. Zo zistení o základných otázkach vzdelávacej politiky:

– V rámci krajín OECD tvorí vyučovanie jazyka a literatúry, matematiky a prírodných vied takmer 50 % celkového povinného vyučovacieho času u študentov vo veku 9 až 11 rokov. V Austrálii a partnerských ekonomikách v Čile a Izraeli je jazyku a literatúre venovaných menej ako 13 % povinných školských osnov, zatiaľ čo vo Francúzsku, Mexiku a Holandsku je týmto predmetom venovaných minimálne 30 % povinných školských osnov.

– Platy pre učiteľov s minimálne 15-ročnou praxou v nižšom sekundárnom vzdelaní sú dvojnásobkom úrovne HDP na obyvateľa v Kórei a v Mexiku, zatiaľ čo na Islande, v Nórsku a v partnerskej ekonomike v Nórsku sú platy menšie ako 75 % HDP na obyvateľa. Tieto platy sú v rozsahu od menej ako 16 000 amerických dolárov v Maďarsku po viac než 51 000 dolárov v Kórei, Nemecku a Švajčiarsku až po vyše 88 000 dolárov v Luxembursku.

– V rokoch 2000 až 2005 sa veľkosť tried veľmi nelíšila, ale zdá sa, že rozdiely vo veľkosti tried medzi jednotlivými krajinami OECD sa zmenšili. Veľkosť tried sa znížila v krajinách s relatívne veľkými triedami, ako sú napríklad Japonsko, Kórea a Turecko, a zvýšila sa v krajinách s relatívne malými triedami, ako je napríklad Island.

Graf D3.2. Platy učiteľov (minimálny, po 15-ročnej praxi a maximálny) v nižšom sekundárnom vzdelaní (2005)

© OECD 2007

Toto zhrnutie nie je úradným prekladom OECD.

Rozmnožovanie tohto zhrnutia je povolené iba za predpokladu, že bude uvedené autorské právo OECD a názov originálnej publikácie.

Viacjazyčné zhrnutia sú preloženými výňatkami z publikácií OECD, pôvodne uverejnených v anglickom a francúzskom jazyku.

K dispozícii sú bezplatne v on-line kníhkupectve OECD: www.oecd.org/bookshop/

Viac informácií získate v Divízii autorských práv a prekladov OECD Riaditeľstva verejných záležitostí a komunikácie: rights@oecd.org, fax: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France

Navštívte našu webovú lokalitu www.oecd.org/rights/

